

ДИРЕКТОРАТ
ЦИВИЛНОГ
ВАЗДУХОПЛОВСТВА
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

ОПЕРАТИВНО ОБАВЕШТЕЊЕ		ОАМ Број: 10/2020 Датум издавања: 09.07.2020
Наслов:	ПРЕПОРУКЕ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ БОЛЕСТИ COVID-19 НА АЕРОДРОМУ НИКОЛА ТЕСЛА БЕОГРАД И ПОСТУПАЊЕ СА ПУТНИЦИМА У ДОЛАЗЕЊЕМ И ОДЛАЗЕЊЕМ САОБРАЋАЈУ, КАО И У ПУТНИЧКОЈ КАБИНИ ВАЗДУХОПЛОВА	

Врста ваздушног саобраћаја на које се примењује ОАМ:

јавни авио-превоз   посебне делатности из ваздуха   некомерцијално летење

Поштовани,

У прилогу се налазе препоруке за превенцију болести COVID-19 на аеродрому Никола Тесла Београд и поступање са путницима у долазећем и одлазећем саобраћају, а који садржи и поступање са путницима у путничкој кабини ваздухоплова, које је издао Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“ дана 03.07.2020. године.

Препоруке су подложне изменама у зависности од промене епидемиолошке ситуације.

С поштовањем,

Директорат цивилног ваздухопловства
Републике Србије

**ПРЕПОРУКЕ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ БОЛЕСТИ COVID-19 НА АЕРОДРОМУ НИКОЛА
ТЕСЛА БЕОГРАД И ПОСТУПАЊЕ СА ПУТНИЦИМА У ДОЛАЗЕЊЕМ И
ОДЛАЗЕЊЕМ САОБРАЋАЈУ**

УВОД

Коронавируси (CoV) представљају велику породицу вируса који изазивају болести које се крећу у опсегу од обичне прехладе до озбиљних обољења као што су: Блискоисточни респираторни синдром (Middle East Respiratory Syndrome – MERS-CoV) и Тешки акутни респираторни синдром (Severe Acute Respiratory Syndrome – SARS-CoV).

Нови тип корона вируса SARS-CoV-2 раније није био идентификован код људи, односно пре епидемије која је у децембру 2019. године почела у граду Вухан у Кини. Обољење изазвано новим корона вирусом назива се COVID-19.

Обољење може бити асимптоматског или лаког облика са респираторним симптомима: повишеном телесном температуром, кашљем, недостатком даха, отежаним дисањем, губитком чула укуса и мириса или у тежим случајевима, долази до развоја упале плућа, тешког акутног респираторног синдрома, бубрежне инсуфицијеније па и смрти.

Нови корона вирус је вирус који се примарно преноси преко капљица из дисајних путева које настају приликом кашљања или кијања оболеле особе, преко пљувачке или секрета из носа.

Вирус се може пренети и преко контаминираних руку, или свеже контаминираних предмета (марамнице, пешкири и слично) које је користила оболела особа. У одсуству вакцине на ово респираторно обољење веома је битно придржавати се општих мера превенције и избегавати блиски контакт са другим особама.

Индиректни контакт је могућ преко предмета свеже контаминираних секретима органа за дисање оболеле особе (марамнице, убруси, предмети, површине и слично). Обични контакт (сусрет у пролазу, улазак без задржавања у исту просторију у којој борави оболела особа, или улазак у просторију у којој је боравила оболела особа) носи занемарљив ризик од инфекције, и то само преко контакта са свеже контаминираним предметима.

Резултати најновијих истраживања, указују да вирус SARS-CoV-2 може дуго да опстане у ваздуху и на одређеним површинама и то: у ваздуху до три сата, на бакру до четири сата, до 24 сата на картону, до два или три дана на пластици и нерђајућем челику.

- **ОПШТЕ МЕРЕ ПРЕВЕНЦИЈЕ** (Примена препоруке требало би да буде у складу са ставом/препуракама Министарства здравља/референтне институције за јавно здравље)

Аеродромска зграда (затворени простор)

- На свим улазима у аеродром поставити дезобаријере (отираче натопљене дезинфекционим средством на бази хлора–0,1% раствор натријум-хипохлорита, са натапањем на 6 сати), у складу са упутством произвођача, а у свим просторијама поставити диспензере са средством за дезинфекцију руку на бази 70% алкохола, најбоље безконтактне, уз јасно истакнуто обавештење о обавези дезинфекције руку.
- Пре почетка рада аеродрома, опрати, очистити и дезинфиковати површине у свим просторијама у којима се обавља рад, а потом наставити праксу свакодневног, чишћења и дезинфекције простора, прибора и опреме, водећи бригу о проветравању просторија, у трајању од најмање пола сата након завршетка чишћења. Учесталост и интензитет чишћења /дезинфекције зависи од процене ризика на основу броја летова и путника. Предлаже се коришћење обрасца наведеног у ICAO (The International Civil Aviation Organization) документу за праћење примене поступака.
- Посебно редовно чистити и дезинфиковати простор моста за укрцавање путника у авион, подове, рукохвате и кваке на вратима, пултове/шалтере, столове, столице, прекидаче, ручке на различитим предметима, славине и друге површине које користи већи број особа. Хемијска дезинфекција није ефикасна уколико се претходно не обави механичка дезинфекција (прање и чишћење водоравних и вертикалних површина са којима путници долазе у контакт, мобилијара у просторијама аеродрома и друго), па особље задужено за одржавање хигијене у објекту, механичку дезинфекцију треба да спроводи темељно, кроз:
  - а) Ручно чишћење површина водом и растворима средстава за чишћење, наменским крпама или брисачима за једнократну употребу
  - б) Машинско чишћење подних површина

в) Дезинфекцију површина средствима за чишћење и дезинфекцију, наменским крпама или брисачима за једнократну употребу

г) Изношење смећа.

Завршну дезинфекцију обављају овлашћена предузећа/институције.

- Дезинфекциона средства користити искључиво према упутству произвођача, у складу са прописаном наменом средства. Дезинфекциона средства која су доказано ефикасна против корона вируса, и могу се користити за дезинфекцију инертних водоравних површина, су 0,1% раствор натријум-хипохлорита и 70% етил алкохол. Рок трајања стабилизованог раствора 0,1% натријум-хипохлорита је шест месеци што је од значаја када се узме у обзир потреба за набавком већих количина. Приликом употребе, не мешати дезинфекциона средства.
- Водити посебну бригу о редовном чишћењу и дезинфекцији свих површина у тоалетима. У тоалетима обезбедити сапуне и папирне убрусе. Поставити обавештење о обавези прања и дезинфекције руку, као и упутства за правилно прање руку.
- Уколико се просторије у склопу аеродрома користе за одржавање састанака, после сваког састанка обезбедити паузу у трајању од најмање један сата, током које се најпре чисте раствором неутралног детерџента, а затим дезинфикују (подови средством на бази хлора; површине које се често додирују рукама—радни столови, тастатуре компјутера, компјутерски миш, телефони средством на бази 70% алкохола) и проветравају најмање пола сата. Воду и сокове током састанка служити у оригиналној амбалажи, која је претходно опрана. Избежавати служење хране. Препоручује се ношење заштитних маски тако да маска прекрива нос, уста и браду.
- Просторије у склопу аеродрома је неопходно редовно проветравати (пожељно природно проветравање просторија са континуираним протоком ваздуха) у трајању од најмање пола сата. У ситуацијама коришћења вештачке вентилације она мора радити тако да се ваздух измењује само свежим спољним ваздухом без рецикулације или уз употребу филтера са већом способношћу пречишћавања ваздуха (HEPA и др.). Препоручује се чешће мењање и чишћење филтера на системима за вентилацију. Такође, уређаји за вештачку вентилацију морају бити подешени на рад са максималним протоком ваздуха и усмеравањем струјења ваздуха од плафона ка поду, како би се избегло хоризонтално струјање ваздуха.

- Одвојити улазе и путеве за кретање долазећих и одлазећих путника а растојање између путева кретања путника треба да буде од најмање један метар.
- Лимитирати рад сервиса у згради (кафићи, продавнице, пушачке зоне ...) уз праћење општих мера превенције из препоруке за угоститељске објекте која се може наћи на сајту Института за јавно здравље Србије <http://www.batut.org.rs/download/aktuelno/Ugostiteljski%20objekt.pdf>.
- Поставити вертикалне баријере од плексигласа или сличног материјала погодног за чишћење и дезинфекцију, на свим шалтерима аеродрома где путници и запослени долазе у контакт.
- Минимизирати директно додиривање површина на аеродрому коришћењем алтернативних електронских процеса (мобиљни chek-in, безконтактни boarding, itd.).
- Обележити места за хигијенско одлагање отпада. Отпад одлагати у кесе смештене у кантама са педалом за ножно отварање или кантама без поклопца, како би се избегао контакт руку с кантом. Кесе са отпадом везати пре бацања у контејнер и даље третирати у складу са процедуром за управљање отпадом, уз прописане мере заштите.
- На свим видним местима на аеродрому као и на веб страници аеродрома поставити обавештење о обавези придржавања општих мера превенције. Поставити постер са информација о: респираторној хигијени (кијање и кашљање искључиво у марамицу за једнократну употребу, или у одећу у прегибу лакта) уколико развију респираторне симптоме током путовања, држању дистанце од најмање један метар од осталих путника и запослених, бацању марамица и других контаминираних предмета на безбедан начин (у кесу или канту за комунални отпад), ношењу заштитне маске преко уста, носа и браде, а све то током боравка на аеродрому. Постери морају бити постављени на више места, и видљиви свим путницима!
- На свим аеродромима потребно је обезбедити просторије за процену здравственог стања путника.

Аеродромско особље и пружаоци услуга (земаљског опслуживања или и др.)

- Потребно је поштовати препоручену физичку дистанцу од најмање један метар у свим правцима при контакту с другим особама у свим ситуацијама када је то могуће.

- Аеродромско особље је у обавези да носи заштитну маску тако да маска прекрива нос, уста и браду (видети документ : Препоруке за коришћење заштитних памучних маски за лице, медицинских и филтрирајућих маски <http://www.batut.org.rs/download/aktuelno/zastitne%20maske.pdf>). Редовно мењати заштитне маске, пожељно на 4 сата или када се овлаже.
- За особље задужено за обезбеђивање, које обавља преглед путника и лица која нису путници (особља), препоручује се да уз заштитне маске користи и визире као додатну заштитну опрему. Рукавице се носе при обављању послова за које су се рукавице и раније користиле и за особе које врше преглед путника и пртљага , с тим да је потребно да се рукавице чешће мењају или дезинфикују средствима на бази 70% алкохола.
- Избегавати додиривање лица, посебно уста, носа и очију неопраним рукама, као и додиривање и намештање заштитне маске. Уколико је намештање заштитне маске потребно, пре и после намештања маске морају се најпре опрати руке водом и сапуном у трајању од најмање 20 секунди или дезинфиковати средством на бази 70% алкохола.
- Након завршетка рада/контакта са путницима најпре се скидају рукавице (уколико су се користиле) и бацају на безбедан начин у кесу за отпад, потом се руке перу водом и сапуном у трајању од најмање 20 секунди или се дезинфикују средством за суво прање руку на бази 70 % алкохола. На крају се скида заштитна маска која се баца у кесу за отпад, а руке се поново перу или дезинфикују.
- Уколико се приликом блиског контакта путник закашље или кија и притом заштитна маска и руке аеродромског особља дођу у контакт са секретима органа за дисање путника избачених у том тренутку, поступак са путником се прекида, налаже му се да стави заштитну маску тако да маска прекрива уста, нос и браду, опере или дезинфикује¹ руке. Такође, аеродромско особље које је било у блиском контакту приступа скидању и замени заштитне маске, прању или дезинфекцији руку, као што је горе описано.
- Приликом чишћења и дезинфекције просторија морају се носити гумене радне рукавице које допиру до половине подлактице (алтернативно нестерилне рукавице за једнократну употребу), одговарајућа униформа и заштитна маска тако да маска прекрива нос, уста и браду. Забрањено је рукавицама додиривати отворене делове тела, а посебно лице (уста, нос и очи). Препоруке „Чишћење и дезинфекција простора где нису боравиле особе оболеле од COVID-19,, се налазе на веб страници Института за јавно здравље Србије <http://www.batut.org.rs/download/aktuelno/Ciscenje%20prostoral.pdf>.

- Појачати хигијену руку – прање руку водом и сапуном кад год се руке запрљају или дезинфиковати руке средствима на бази 70% алкохола када се долази у контакт са површинама и предметима који су могли бити свеже контаминирани секретима органа за дисање потенцијално оболелих особа, пре и након јела, након употребе тоалета и у свим другим ситуацијама кад се процени да су руке могле бити контаминиране.
- Осигурати надзор над здравственим стањем запослених. Запослени на аеродрому морају бити без симптома који указују на COVID-19 (повишена температура, кашаљ, краткоћа даха, отежано дисање, губитак чула укуса и мириса). Запослени треба свакодневно бар два пута дневно да мере телесну температуру и проверају да ли имају неки од симптома COVID-19, а посебно пре доласка на посао. У случају појаве симптома који указују на COVID-19 запослени треба да се јави надређеном да не долази на посао и имају обавезу да се јави свом изабраном лекару у Дому здравља.
- У ситуацији појаве оболевања од COVID-19 код запосленог, директор/управник аеродрома је у обавези да о томе одмах обавести епидемиолога надлежног института/завода за јавно здравље ради даљег поступања.

Одлазећи и долазећи путници

- Путници у одласку морају бити без симптома који указују на COVID-19 (повишена температура, кашаљ, краткоћа даха, отежано дисање, губитак чула укуса и мириса...) и имају обавезу да се информишу о потребном времену за спровођење процедуре одласка на аеродром, могућности одбијања примања путника на лет уколико има симптоме COVID-19, препорукама и обавези придржавања истих, као и да се пре путовања детаљно информише о регулаторним захтевима на дестинацији где путује и да обезбеди да задовољава услове.
- Путници попуњавају изјаву о здравственом стању путника, образац наведен у анексу 2 EASA (European Union Aviation Safety Agency) документа. Наиме, потребно је да путници потврде да су упознати са садржајем изјаве (упитника), односно да су га прочитали и разумели.
- Свим долазећим путницима термовизијским камерама проверавати телесну температуру за шта је надлежан Сектор за инспекцијске послове Министарства здравља у сарадњи са службом безбедности аеродрома. Уколико се код путника региструје повишена телесна температура даљи поступак са путницима преузима гранична санитарна инспекција у сарадњи са надлежном здравственом службом и

спроводи даљи поступак сходно усвојеним и тренутно важећим процедурама/одлукама.

- Долазећи путници попуњавају PLC (Passenger locator card) ради праћење контаката путника у случају појаве симптома COVID-19. Такође, свим путницима у доласку даје се здравствено упозорење израђено по прописима и под покровитељством Министарства здравља у сарадњи са Институтом за јавно здравље Србије.
- Препорука за одлазеће путнике је да се поздраве са пратиоцима испред терминала аеродромске зграде и да само они који путују уђу на улаз који ће бити предвиђен само за одлазеће путнике. Изузетак су категорије особа којима је неопходна пратња (малолетна лица, путници са смањеном покретљивошћу и инвалидитетом).
- Потребно је да сви путници поштују препоручену физичку дистанцу од најмање један метар у свим правцима. Поштовати дефинисане и означене путеве кретања путника, путници чекају свој ред тако што стоје један од другог на растојању од најмање један метар.
- Сви путници (одлазећи и долазећи) су у обавези да носе заштитну маску и то тако да маска покрива нос, уста и браду, све време боравка у аеродромској згради (при изласку из авиона, у мосту за укрцавање путника, приликом боравка у кафетерији или радњама у аеродромском простору и др.), као и авиону. Изузеци могу бити особе које имају медицински разлог, деца испод 6 година и током безбедносних провера- гранична контрола. Путници су у обавези да обезбеде довољан број заштитних маски у зависности од дужине путовања. Заштитне маске је потребно редовно мењати, пожељно на 4h или када се овлаже;
- Обавеза је свих путника да се придржавају општих мера превенције, посебно редовног прања руку сапуном и водом у трајању од најмање 20 секунди или употребом дезинфекционог средства на бази 70% алкохола. Не препоручује се додиривање лица, посебно уста, носа и очију неопраним рукама, као и додиривање и намештање заштитне маске. Уколико је намештање заштитне маске потребно, пре и после намештања маске морају се најпре опрати руке водом и сапуном у трајању од најмање 20 секунди или дезинфиковати средством на бази 70% алкохола.
- Све опште мере превенције се односе и на путнике у транзиту који су у обавези да поштују препоруку о физичкој дистанци од најмање један метар, да носе заштитну маску уз редовно мењање заштитне маске, прању и дезинфекцији руку, и друге предвиђене опште мере превенције.

Опште мере превенције за авио-превозике и чланове посаде (напомена: различите авиокомпаније имају своје препоруке за поступање у авиону које могу бити различите)

- Потребно је да авио-превозници координишу са надлежним службама Министарства здравља/територијално надлежним институтима или заводима за јавно здравље. Такође потребно је да обезбеде праћење контаката путника у случају симптома COVID-19 попуњавањем PLC-а.
- Потребно је обезбедити редовно чишћење и дезинфекцију у зависности од процене ризика на основу броја летова и путника (пилотска, путничка кабина и карго одељци) у складу са препорукама произвођача ваздухоплова и EASA. Након дезинфекције извршити проверу положаја ручица прекидача, осигурача и прилазних панела. Смањити број особља које је у контакту са површинама које се често додирују и посебно водити рачуна о свим препорукама произвођача приликом замене HEPA филтера.
- У сарадњи са санитарном инспекцијом на аеродрому, као и у складу са компанијским процедурама организовати укрцавања и искрцавања путника уз одржавање дистанце од најмање један метар где год је могуће.
- Кад год је могуће препоручује се да се направи распоред седења у авиону тако да се између путника одржава физичка дистанца од најмање једног метра и да путници седе тако да нису окренути лицем један ка другом. Приликом уласка путника у авион прво се испуњавају седишта у последњем реду који се налази у репу авиона и то тако што се у оквиру једног реда седишта прво испуњавају седишта до прозора.
- Ваздухоплови опремљени HEPA (High-efficiency particulate air) филтерима требало би да користе свој систем за кондиционирање ваздуха када је то могуће и у складу са процедуром оператера. Препоручује се употреба APU (Auxiliary power unit) када је то могуће и у складу са процедуром оператера. Потребно је омогућити вентилирање /измену ваздуха у кабини током 10 минута пре као и током укрцавања и искрцавања. Путници не би требало да буду без одговарајуће вентилације у ваздухоплову дуже од 30 минута. У току лета препоручује се максимална рецикулација ваздуха, у зависности од типа ваздухоплова, односно препоруке произвођача ваздухоплова. Опрему авиона са неисправним делом система за вентилацију смањити на најмању меру (употреба MEL- Minimum equipment list);

- Ограничити или укинути послуживања хране и пића током лета. Уколико се храна служи, препоручљиво је храну и напитке путницима унапред оставити на месту где седе како би се избегао блиски контакт међу члановима посаде и путницима. Уз храну обавезно за сваког путника на месту где седи оставити марамнице натопљене 70% алкохолом или гел за дезинфекцију на бази 70% алкохола.
- Посебно је битно дезинфиковати руке пре и после јеле, након употребе тоалета, као и након контакта са другим особама или предметима. Избегавати редове испред тоалета и одредити посебан тоалет за посаду, где је могуће (рестриктиван приступ тоалету).
- Ограничити величину и количине ручног пртљага.
- Посада је обавези да носи заштитне маске, тако да маска прекрива нос, уста и браду. Где год је могуће потребно је да посада користи пластични панел или заштитне наочаре или визире, као и рукавице уз редовну дезинфекцију и мењање истих (изузев летачке посаде у пилотској кабини). Потребно је да авио-превозници обезбеде за запослене и чланове посаде довољне количине личне заштитне опреме. Избегавати додиривање лица, очију, уста и нос неопраним рукама.
- Посада је дужна да путнике информиче о обавези примене општих мера, превенције, и у доласку о обавези ношења заштитне маске при изласку из авиона и уласку у зграду аеродрома. Такође, потребно је да посада редовно чисти демонстрациону опрему, провера UPK (Universal precaution kit) пре лета и исправно одлаже заштитну опрему.
- Посада не подлеже прегледу заједно са осталим путницима (уколико је могуће, потребно је успоставити заједничку процедуру у координацији служби са аеродрома и авио-превозника).
- Потребно је избегавати контакт са лицима који имају симптоме COVID-19. Уколико путник током лета развије симптоме болести потребно је да стави заштитну маску, да дезинфикује руке и да се изолује на посебно седиште удаљено два празна реда седишта од других путника.

- Preko nosa, usta i brade
- Fiksirati masku u korenu nosa
- Vezati je na potiljku i vratu
- Proveriti da li je maska dobro prianja uz lice
- Masku se menja kada se ovlaži

Слика 1. Правилно коришћење заштитне маске

Препоруке су подложне изменама у зависности од промене епидемиолошке ситуације

Помоћник Министра

Др Горан Стаменковић, *сп.*

В. Д. ДИРЕКТОРА
Доц. др Верица Јовановић

A circular official stamp in blue ink is positioned to the left of the text. The stamp contains the text 'РЕПУБЛИКА СРБИЈА' at the top and 'МИНИСТАРСТВО ЗДРАВЉА' at the bottom. A blue ink signature is written over the stamp and extends to the right, crossing over the text 'Доц. др Верица Јовановић'.